

DZIEJE KSZTAŁTOWANIA SIĘ POLSKICH INSTYTUCJI OŚWIATOWYCH

KONFERENCJA NAUKOWA

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI, 28–29 CZERWCA 2002 R.

Dobłą tradycją jest obchodzenie jubileuszy placówek naukowych i dydaktycznych w formie sesji czy konferencji. Ostatnio zwyczaj ten przejęły ośrodki małe i mniej znane, które w ten sposób chcą zaznaczyć swą obecność w życiu naukowym, spopularyzować osiągnięcia. Przykładem takiego działania była konferencja *Dzieje kształtowania się polskich instytucji oświatowych*, zorganizowana przez Instytut Historii Akademii Świętokrzyskiej Filii w Piotrkowie Trybunalskim. Sesja została przygotowana z okazji 20-lecia uczelni, która powstała w roku akad. 1981/82 jako Wydział Zamiejscowy ówczesnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach (od 2000 r. zyskała ona nowy status i nazwę Akademii Świętokrzyskiej), a w 1997 r. została przekształcona w Filię. Obecnie na dwóch wydziałach: Filologiczno-Historycznym i Nauk Społecznych funkcjonują instytuty: Historii, Filologii Polskiej, Filologii Angielskiej i Filologii Germańskiej, Ekonomii i Nauk Pedagogicznych. Filia kształci studentów na 6 kierunkach: pedagogice, ekonomii, historii oraz filologii: polskiej, angielskiej i germańskiej.

Sesja *Dzieje kształtowania się polskich instytucji oświatowych*, pomimo szeroko zakreślonej tematyki, miała dość kameralny charakter, ogłoszono 16 referatów. Najlichniesza grupa gości przyjechała z Kielc, z macierzystej uczelni – Akademii Świętokrzyskiej. Reprezentowane były ponadto inne ośrodki: UMCS w Lublinie, Uniwersytet Łódzki, Śląski, Warmińsko-Mazurski, Opolski, Uniwersytet w Białymstoku oraz Akademia Podlaska z Siedlec i Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku.

Konferencję otworzył Prorektor AŚ do spraw Filii, prof. dr hab. Jerzy Kukulski. Jako pierwszy swój referat wygłosił prof. Edward A. Mierzwa, or-

ganizator spotkania. Jego wystąpienie pt. *Rys historyczny polskich instytucji oświatowych przed XVII w.*, stanowiło swoiste wprowadzenie w tematykę sesji. Przypomniane zostały tu podstawowe fakty dotyczące rozwoju szkolnictwa w Polsce, poczynając od pierwszych szkół tworzonych przy katedrach, przez Uniwersytet Krakowski, po kolegia jezuickie.

Pozostałe referaty dotyczyły czasów późniejszych – XIX i XX wieku. Prof. Krystyna Wróbel-Lipowa (UMCS) przedstawiła działalność wydawniczą Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1803–1832. Poprzez prasę, która została tutaj szczegółowo omówiona, Uniwersytet oddziaływał jako ośrodek naukowo-kulturalny, nie tylko na społeczność kręgu akademickiego, ale także miasta i całego wileńskiego okręgu naukowego.

Dwa wystąpienia dotyczyły Liceum Krzemienieckiego – dr Anna Łysiak (Pomorska Akademia Pedagogiczna) ukazała jego obraz wyłaniający się z relacji pamiątkarskich uczniów i nauczycieli, natomiast Andrzej Szmyt (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) przedstawił sylwetki jego wybitnych nauczycieli. Podkreślone zostało znaczenie szkoły dla zachowania tożsamości narodowej, ale też jej nowoczesny system edukacyjny.

Kolejne referaty poświęcone były innym nowatorskim szkołom w XIX wieku. Dr Małgorzata Stawiak-Osińska (Akademia Świętokrzyska) omówiła powstanie i pierwszy okres działalności warszawskiej szkoły akuserek (1802–1831), będącej pierwszą taką placówką na ziemiach polskich. Jej funkcjonowanie miało służyć zmianie świadomości, odejściu od kojarzenia zawodu położnej z amatorstwem i zabobonami, a przez to poprawie stanu zdrowotności społeczeństwa. Natomiast dr Marzena Pękowska poświęciła swój referat Zakładowi Głuchoniemych w Poznaniu, przedstawiając go na tle dziejów szkolnictwa specjalnego w Polsce i na świecie.

W programie konferencji zauważalna była grupa wystąpień dotyczących Kieleccyzny, którą otworzył referat prof. Barbary Szabat i dr Małgorzaty Czapskiej (Akademia Świętokrzyska) nt. *Kształtowanie się polskich społecznych instytucji oświatowych w guberni kieleckiej na początku XX wieku*. Pierwszoplanową rolę odegrała tutaj Polska Macierz Szkolna, która choć działała krótko, to na szeroką skalę i w różnych formach. Autorki przedstawiły też m.in. Stowarzyszenie kursów dla Analfabetów Dorosłych, Towarzystwo Kultury Polskiej, Kieleckie Towarzystwo Dobroczynności.

Podobną problematykę, w odniesieniu do innego terenu, przedstawiła mgr Mirosława Białokur z Uniwersytetu Opolskiego, prezentując referat pt. *Powstanie i pierwsze lata działalności Towarzystwa Oświaty Narodowej na Rusi (1904–1909)*. Działalność i popularność TON zorganizowanego przez Ligę Narodową autorka uznała za swego rodzaju fenomen. Zajmowało

się ono m.in. tworzeniem szkółek elementarnych, ochronek, bibliotek, spółdzielni, walcząc w obronie polskiej kultury i religii katolickiej.

Kolejne wystąpienia poświęcone były okresowi dwudziestolecia międzywojennego. Dr hab. Anna Nadgórska (Uniwersytet Śląski) przedstawiła proces organizowania i funkcjonowanie polskiego szkolnictwa powszechnego w województwie śląskim. W referacie podkreślona została specyfika ludności Śląska (polegająca m.in. na słabej znajomości języka polskiego), wyjaśnione zasady autonomii śląskiej i jej znaczenie w szkolnictwie oraz odrębności, które pozostały po ujednoliceniu szkolnictwa w RP w 1937 roku.

Natomiast dr Joanna Sadowska (Uniwersytet w Białymstoku) zaprezentowała nowy typ szkoły średniej w II Rzeczypospolitej, jakim było liceum ogólnokształcące. Pojawiło się w 1937 r., w ramach realizacji Jędrzejewiczowskiej reformy szkolnictwa, jako drugi człon dwustopniowej szkoły średniej. Podkreślono, że rozwiązanie to w dużym stopniu przypomina współczesny polski system szkolny.

Okresu II wojny światowej dotyczyły dwa bliskie tematycznie referaty. Prof. Albin Głowacki (Uniwersytet Łódzki) omówił dokonania Komitetu ds. Dzieci Polskich w ZSRR (*Kompoldietu*) w dziedzinie wydawnictw edukacyjnych. Były to głównie podręczniki szkolne dla dzieci deportowanych z Polski w latach 1940–41. Choć książki te miały określoną wymowę ideowo-polityczną (np. miały wzbudzać miłość do ZSRR), dzięki nim dzieci polskie mogły pobierać naukę w ojczystym języku, poznawać kulturę, historię i geografę Polski. *Kompoldiet* stał się też tematem wystąpienia mgr L. Świątek, która przedstawiła formy jego działania, a przede wszystkim sylwetki szefów: G. Iwanienki, S. Skrzyszewskiego i innych.

W ostatnich wystąpieniach, poświęconych Polsce powojennej, referenci z Akademii Świętokrzyskiej powrócili do problematyki Kielecczyny. Dr Stanisław Majewski przedstawił organizację szkolnictwa średniego w województwie kieleckim w latach 1944–1975. Na tle przemian dokonujących się w tym czasie w szkolnictwie polskim, ukazał specyfikę regionu, przytaczając szereg szczegółowych danych. Natomiast mgr Magdalena Florek wygłosiła referat nt. *Zawodowe szkolnictwo muzyczne województwa kieleckiego w świetle przepisów prawnych w latach 1945–1975*. Zaprezentowane zostały tu ogólne, zmieniające się w czasie zasady organizacyjne tego działu szkolnictwa artystycznego, jak i forma pracy poszczególnych szkół z regionu.

Dyskusja towarzysząca obradom wykazała prawidłowości istniejące w szkole polskiej na przestrzeni dziejów. W tym kontekście poruszony został problem obecnej reformy oświaty i jej odniesień do przeszłości. W gorącej dyskusji przeważały głosy krytyczne, kwestionujące potrzebę odrzuca-

nia dotychczasowego modelu. Szczególnie podkreślano słabość wychowawczą współczesnej szkoły, wskazując na pozytywne przykłady z przeszłości.

Na piotrkowską konferencję przyjechała tylko niewielka grupa spośród dość licznej grupy osób zajmujących się dziejami szkolnictwa polskiego. Niestety, nie zostały wygłoszone wszystkie z zapowiedzianych referatów, co zawęziło omawianą problematykę. Można się jednak zapoznać z ich treścią dzięki publikacji, która, co warto jest podkreślić, była dostępna już w trakcie obrad. Ich przebieg wykazał, iż historia oświaty to pole badawcze, które ciągle dostarcza nowych tematów i pasjonuje wielu badaczy, angażuje ich emocjonalnie. Sprawnie zorganizowane spotkanie posłużyło też bliższemu poznaniu gospodarzy, środowiska uczelni piotrkowskiej, związanej bardzo blisko z kielecką.

Joanna Sadowska